

«Сейфуллин оқулары-14: Жастар, ғылым, инновациялар: цифрландыру – жаңа даму кезеңі» атты Республикалық ғылыми-теориялық = **Материалы** Республиканской научно-теоретической конференции **«Сейфуллинские чтения-14: Молодежь, наука, инновации: цифровизация – новый этап развития».** - 2018.- Т.1, Ч.2. - Б. 226-228.

**«БЕКЕТ» ФЕРМЕРЛІК ШАРУАШЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ЗООГИГИЕНАЛЫҚ
ФАКТОРЛАРДЫ ЖАҚСARTУ АРҚЫЛЫ ӘУЛИЕКӨЛ ТҰҚЫМЫ
СИБРЛАРЫНЫҢ ӨНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ**

*Мамреева А.Б., магистрант
Ахметбеков Н.А., в.з.к*

Қазақстанда ауыл шаруашылығы мен өндірісті жоспарлы түрде дамыту, жаңа жерлерді игеру және отырықшылық өмір салтының берік орнығуы мал шаруашылығының жаңа бағыттары - сүтті және етті мүйізді ірі қара мал шаруашылығын өркендетуге кең жол ашты. Ауыл шаруашылығы саласы қай елдің де болмасын экономикалық дамуының, тәуелсіздігінің және тұрақтылығының негізгі тірегі екендігі туралы аз айтылмайды. Осыдан да болар біздің елімізде де, егемендік алғаннан бері Елбасымыздың арнайы көңіл бөлуінің арқасында ауыл шаруашылығы саласын реформалау іс-шаралары қарқынды атқарылып, мемлекет тарапынан ерекше қолдаулар мен көмектер ауқымы да артып келеді.

Зерттеудің мақсаты әулиекөл тұқым сиырларының ет өнімділігіне микроклиматтың әсерін зерттеу.

Зерттеу міндеті - сиырлардың ет өнімділігіне температураның, ылғалдылықтың және ауа жылдамдығының әсерін зерттеу.

Қарқынды мал шаруашылығын басқарудың экономикалық тиімділігін жануарларды ұтымды күту, яғни қоражайдағы оңтайлы микроклиматпен тікелей байланысты. Жануарлар қаншалықты асыл тұқымды және асыл тұқымдық қасиеттері жоғары болғанымен, оңтайлы микроклимат қажетті жағдайда болмаса, жануардың денсаулығын сақтауға және тұқым себуіне байланысты өндірістік қабілеттерін толықтай көрсете алмайды. Мал шаруашылығы технологиялық және санитарлық мақсаттарда пайдаланылатын энергияның негізгі тұтынушысы болып табылады. Температураның, ылғалдылықтың және газдың құрамының микроклиматының оңтайлы параметрлерін қамтамасыз ету үшін жылу энергиясының 60% -дан астамы объектілерді жылумен қамтамасыз етудің жалпы шығындарынан тұрады. Сонымен бірге үй-жайда қажетті микроклимат параметрлерін сақтамау жас жануарлардың қауіпсіздігін төмендетуге, жануарлардың өнімділігіне, жем-шөп пен отын-энергетикалық ресурстардың артық тұтынылуына әкеледі [1].

Жануарлардың жоғары өнімділігін сақтау үшін, қарқынды өндіріс технологияларымен, сондай-ақ азықтандыру жағдайларын оңтайландыру, санитарлық –гигиеналық мәдениеттің жоғары деңгейін ұстап тұру,

жануарлардың организмі мен олардың тіршілік ету ортасы арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етумен байланысты. Алайда, өндірісті индустрияландырудың өсуімен, микроклиматтың өзгеруімен, жануар біршама стресске ұшырайды [2].

Жануарларды қоражайда ұстау кезінде оңтайлы микроклиматты жасау және оны барлық кезеңдерінде ұстау маңызды болып табылады. Ол қоражайдың және техноло-гиялық жабдықтардың жай-күйін ескере отырып, ауа ортасының, оның газының, микробтық және шаңның ластануының физикалық жағдайын үйлестіретіні белгілі.

Желдетудің санитарлық-гигиеналық құндылығының маңызы, егер ішкі ауа сыртқы ауамен алмаспайтын болса, онда мал шаруашылығы объектілері тез арада зиянды қасиеттерге ие болады. Ол көптеген су буларын жинайды, сонымен қатар шаң мен микро-ағзалардың, көмірқышқыл газ, аммиак, сутегі сульфидінің және т.б. концентрациясын арттырады. Мұндай ауа жылу алмасуына, жануарлардың тәбетіне, қоректік заттардың сіңірілуіне және ассимиляциясына, метаболизмге кері әсерін тигізеді. Нәтижесінде, бұл жануарлардың денсаулығына, ет өнімділігі мен өнім сапасына әсер етеді. Нашар желдетілетін ауада сиырлардың ет өнімділігі 18%-ға дейін төмендейді [3].

Желдету ғимараттың соңындағы бүйірлік терезелер мен қақпалар арқылы ауадан табиғи және шатырдағы желдеткіш жылқы арқылы түсіріледі. Микроклимат параметрлерін өлшеу екі деңгейде жүзеге асырылды: ірі қара малдын жатқандағы, тұрып тұрғандағы және күтуші персоналдын жұмыс аймақтарында. Температура, ылғалдылық сыртқы ауаның газ тәрізді құрамы кешеннің аумағында тікелей өлшенді, ал желдің бағыты фермадан 26 км қашықтықта орналасқан метеостанция мәліметтерімен ұштастырылды.

«Бекет» шаруа қожалығында қарқынды желдеткіш құрылғылары бар табиғи газбен жабдықтау жүйесін пайдаланады.

Қоражайлар ауа салқындату жүйесімен жабдықталған және жазда оның ылғалдылығын арттырады.

Зерттеу барысында біз зоогигиеналық көрсеткіштердің сиырдың ет өнімділігіне қалай әсер ететінін анықтадық.

Зерттеу жүргізу үшін сиырлардың екі тобын құрдық, олар негізгі және жанама топтар, әрқайсысында 10 бастан бар.

Температура мен ылғалдылық жағдайларын, сиырлардың әр түрлі физиологиялық күйде сақталатын қоражайларда психометр көмегімен анықталды.

Қоражайда ауа температурасы жануарлар үшін ең қолайлы 15-21°C болды. Ауа қозғалысының жылдамдығы нормативтік көрсеткіштерден жоғары болды.

Қоражай ауа салқындату жүйелерімен жабдықталған. Ауаны салқындату және оның ылғалдылығын арттыру үшін автоматты режимде жұмыс істейтін, сонымен қатар 20-25°C және одан жоғары температурада жұмыс істейтін желдеткіштер мен су спринклерлері орнатылады. Оңтайлы

температура мен ылғалдылық көрсеткіштеріне жеткен кезде қондырғылар ажыратылады.

Зерттеу нәтижелері мал шаруашылығы ғимараттарында микроклимат параметрлерін олардың белгіленген нормаларына сәйкестігін бағалау үшін, сондай-ақ ауа райы жағдайының ағымдағы жай-күйі мен болжамын есепке ала отырып, мал шаруашылығында микроклиматты басқару жүйесін басқару үшін пайдаланылуы мүмкін.

Зерттеу жүргізген кезде бастапқы топтардың сиырлары тұратын қоражайларда оңтайлы температура мен ылғалдылық сақталды. Эксперименталды тобындағы сиырларды шаруашылыққа тән қалыпты жағдайларда бақыланды.

Ауа температурасы 15-18°C болғанда, желдеткіш минутына 13 айналым жасайды. Қоршаған орта температурасы көтерілгенде, температура 19-21°C-қа дейін көтеріледі, желдеткіш жиі айналады - минутына 22 рет.

Жануарларға арналған кешенде оңтайлы температура мен ылғалдылық режимі 15-20°C температурада және 40-50% ылғалдылықта қамтамасыз етіледі, бұл жануарларға тағамның тұтынылуына барынша көп уақыт жұмсауды және сиырдың жатуы кезінде тынығу кезінде оны қайта өңдеуге мүмкіндік береді.

Шаруа қожалығында құрылған сиырларды сақтау және азықтандыру үшін оңтайлы жағдайлар өндірістің жоғары ет өнімділігін алуға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері бойынша негізгі топтардағы ет өнімділігі өте жоғары екендігін анықтадық.

Негізгі топ сиырларынан 855 кг ет алынды, бұл жанама тобындағы сиырлармен салыстырғанда 80 кг артық.

Қорытынды. Жоғарыда қарастырылған зерттеулер көрсеткендей, сиырлар үшін оңтайлы зоогигиеналық көрсеткіштерді жасау кезінде олардың ет өнімділігі артады.

Әдебиеттер тізімі

1. Иванов Ю.А., Новиков Н.Н. Повышение качества среды обитания животных на основе совершенствования управления оборудованием систем микроклимата // Вестник ВНИИМЖ. 2013. №3. С. 44-51.
2. Морозов Н.М. Факторы и условия повышения эффективности производства продукции животноводства // Вестник ВНИИМЖ. 2017. №2(26). С. 70-79.
3. Lucy, MС. Contribution from the Missouri Agricultural Experiment Station Journal Series No. 13,109. ThomsonReuters/2015